

Fritidsodlingens Riksorganisations yttrande om **Fröberedd – beredskap för säkrad tillgång på köksväxtutsäde**

Fritidsodlingens Riksorganisation, FOR, tackar för att vi har fått möjlighet att lämna synpunkter. FOR är en samarbetsorganisation för Svensk Trädgård, Koloniträdgårdsförbundet, Trädgårdsamatörerna och ytterligare 17 rikstäckande föreningar för fritidsodlare och representerar därmed 75 000 medlemmar. FOR är också en röst för alla 5 miljoner fritidsodlare i Sverige. Fritidsodlingen är en av Sveriges största folkrörelser och en viktig – men ofta osynlig – resurs i arbetet med livsmedelsberedskap. 87 procent av befolkningen har tillgång till någon form av odlingsplats, och fritidsodlingen omfattar en areal som överstiger den yrkesmässiga grönsaksodlingen.

Vi vill inledningsvis framhålla att detta är en viktig och väl genomförd utredning som tydligt synliggör svagheter i dagens livsmedelssystem, inte minst det stora beroendet av import för i princip alla grönsaksfröer. Våra synpunkter utgår framförallt från fritidsodlingen och den småskaliga yrkesodlingens perspektiv.

Synpunkter på utredningens frågor

1. Parametrar för grödors relevans

De parametrar som använts, geografisk spridning, näringsvärde, lagringsförmåga, processningsbehov och produktionsvolym, är relevanta och rimliga utifrån projektets syfte.

Ur fritidsodlingens- och ett småskaligt odlingsperspektiv vore det bra att även inkludera parametrar som fångar upp användbarheten i lågintensiva odlingssystem och potentialen för egen fröförökning.

2. Lösningförslagen

De tre huvudlösningarna, statliga omsättningslager, strategisk användning av OP-sorter och bevarandesorter samt etablering av inhemsk fröproduktion är begripliga och relevanta.

För fritidsodlingen är särskilt satsningar på OP-sorter viktiga eftersom dessa möjliggör lokal förökning. Vi ser behov av att komplettera lösningarna med stöd till småskaliga fröodlingsinitiativ, utbildning och enklare vägledning för odlare som vill bidra.

3. Framtiden – genomförbarhet och nästa steg

Strategierna är genomförbara, om staten tillför de ekonomiska satsningar som krävs.

Vi anser att nästa steg även bör inkludera:

- Utveckla lättillgängligt utbildningsmaterial och rådgivning som gör det enkelt för odlare att komma igång med fröodling i liten skala. Det skulle bredda den lokala fröproduktionen och öka systemets resiliens.
- Skapa incitament för lokala fröinitiativ i samverkan mellan ideella föreningar, genbanker och kommuner.
- Initiera en nationell bruksgenbank, i linje med det förslag som lagts fram av Börjesson (2022).

Övriga synpunkter

Omvärldsanalys

En mer utvecklad omvärldsanalys skulle stärka rapporten ytterligare. Det hade varit värdefullt att jämföra med länder som har liknande odlingsförutsättningar som Sverige och se hur de arbetar med säkrad tillgång på utsäde. Exempelvis Finland och de baltiska länderna. Här finns sannolikt lärdomar att hämta både kring fröproduktion, lagring och hur man organiserar småskaliga aktörer. Vi saknar också ett fördjupat resonemang om hur klimatförändringarna kan påverka den globala tillgången till fröer för olika grödor, liksom en analys av tänkbara riskscenarier och hur snabbt förändringarna kan slå igenom.

Miljö- och samhällsperspektiv

Det är positivt att rapporten lyfter möjligheten att bidra till miljökvalitetsmålet *Ett rikt odlingslandskap*. Vi upplever att flera tidigare beredskapsutredningar ofta haft ett alltför snävt fokus och inte vägt in hur förslag kan påverka andra viktiga samhällsmål. En stärkt fröberedskap bör gå hand i hand med arbetet för biologisk mångfald, hållbara odlingsmetoder och ett resilient livsmedelssystem.

Terminologi – byt hobbyodlare mot fritidsodlare

Vi föreslår att rapporten använder begreppet *fritidsodlare* i stället för *hobbyodlare*. Begreppet fritidsodlare är vedertaget i myndighetsrapporter, forskning och statistik. Det används konsekvent i de studier och utredningar som beskriver fritidsodlingens omfattning och potential, vilket underlättar samordning av kunskap och ger bättre precision i kommunikationen.

Behov av en särskild utredning om fritidsodlingens roll i fröberedskapen

Utredningen lyfter kort fritidsodlingens betydelse, framförallt för bevarande av genetisk mångfald och kunskapsspridning, men fokus ligger på den yrkesmässiga produktionen, där den huvudsakliga livsmedelsproduktionen sker. Vi menar dock att det nu behövs ett mer strukturerat arbete för att också förstå fritidsodlingens potential att bidra till fröberedskap och ett robust livsmedelssystem.

Vi föreslår därför att Jordbruksverket får i uppdrag att genomföra en särskild utredning om fritidsodlingens möjligheter och roll i fröberedskapen. Den kunskap som finns till exempel inom våra medlemsföreningar bland annat kring fröodling, bevarandesorter är betydande och skulle kunna bli en viktig resurs.

I dag omfattas dock fritidsodlingen inte av Jordbruksverkets myndighetsansvar. Det innebär att den stora potentialen i denna folkrörelse inte tas tillvara och att fritidsodlare inte fullt ut får ta del av den senaste kunskapen inom exempelvis växtskydd, växtnäring och hållbara odlingsmetoder.

Vi föreslår därför att Jordbruksverkets uppdrag breddas så att även den icke-yrkesmässiga odlingen inkluderas. Genom att fritidsodlarna blir en målgrupp kan insatser för kunskapshöjning, rådgivning och stöd utvecklas. Detta skulle inte bara stärka Sveriges frö- och livsmedelsberedskap, utan också öka allmänhetens engagemang för genetisk mångfald och ge större förståelse för de utmaningar som den yrkesmässiga odlingen står inför.

Inger Ekrem
Ordförande Fritidsodlingens Riksorganisation